

Studia PRAWNICZE

----- Zeszyt 3(181) 2009
Warszawa 2009

Grzegorz Jędrejek ■

POSTĘPOWANIE EGZEKUCYJNE A REGULACJA STOSUNKÓW MAJĄTKOWYCH MAŁŻONKÓW

Uwagi wstępne

Po 1989 roku, kiedy to w Polsce dokonane zostały zmiany ustrojowe w wyniku, których gospodarka centralnie sterowana z minimalnym udziałem własności prywatnej, zastąpiona została przez gospodarkę wolnorynkową, powszechnie przyjęto stanowisko o konieczności zmiany przepisów KRO regulujących małżeńskie stosunki majątkowe¹. 17 czerwca 2004 r., uchwalono ustawę, która wprowadziła istotne zmiany tak w zakresie przepisów KRO dotyczących małżeńskich ustrojów majątkowych jak i KPC regulujących postępowanie egzekucyjne z majątku wspólnego małżonków². Zmiany w przepisach KPC dotyczące egzekucji prowadzonej z majątku wspólnego małżonków wprowadziła również nowelizacja KPC z dnia 2 lipca 2004 r.³

W artykule nie podjęto się oceny przyjętych rozwiązań dotyczących odpowiedzialności majątkiem wspólnym za długi jednego z małżonków jak i egzekucji prowadzonej z tego majątku. Należy podkreślić, iż przyjęte rozwiązania spotkały

¹ Por. T. Smoczyński, Kierunki reformy kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 1999, z. 2, s. 299

² Dz.U. Nr 162, poz. 1691. Zob. szerzej, T. Smoczyński, Reforma małżeńskiego prawa majątkowego, „Monitor Prawniczy” 2004, Nr 18, s. 827 i nn.; K. Pietrzykowski, Nowe przepisy o małżeńskich umowach majątkowych, Pal. 2005, Nr 3/4, s. 21 i nn.

³ Dz.U. Nr 172, poz. 1804. Co do nowelizacji zob. szerzej, J. Jankowski, Nowelizacje Kodeksu postępowania cywilnego wprowadzone w 2005 r., Warszawa 2005.

się z pozytywnymi ocenami doktryny⁴. Celem niniejszego opracowania jest wskazanie na występujący, zdaniem autora, brak spójności między niektórymi przepisami KRO, a „odpowiadającymi” im przepisami KPC oraz na te przepisy, których wykładnia może budzić poważne wątpliwości.

Prowadzone rozważania dotyczą małżonków pozostających w ustroju wspólności majątkowej, tak ustawowej jak i umownej.

I. Postępowanie klauzulowe

Zastrzeżenia może budzić sama systematyka działu II noszącego nazwę „Tytuły egzekucyjne i klauzula wykonalności”. Problematyka dotycząca postępowania klauzulowego przeciwko dłużnikowi pozostającemu w związku małżeńskim została uregulowana w następujących artykułach: 776¹ KPC, 787 KPC, 787¹ KPC, 787² KPC, 791 KPC. Zwraca uwagę rozproszenie przepisów dotyczących przedmiotowego zagadnienia. Może należałoby wzorem prawa upadłościowego umieścić przepisy dotyczące egzekucji z majątków małżonków w oddzielnej jednostce redakcyjnej⁵.

Zgodnie z art. 776 KPC „§ 1. Tytuł wykonawczy wystawiony przeciwko dłużnikowi pozostającemu w związku małżeńskim jest podstawą do prowadzenia egzekucji nie tylko z majątku osobistego dłużnika, lecz także z pobranego przez niego wynagrodzenia za pracę lub dochodów uzyskanych z prowadzenia przez niego innej działalności zarobkowej oraz z korzyści uzyskanych z jego praw autorskich i praw pokrewnych, praw własności przemysłowej oraz innych praw twórcy

§ 2. Zawarcie umowy majątkowej małżeńskiej, mocą której rozszerzono wspólność majątkową, nie wyłącza prowadzenia egzekucji z tych składników majątku, które należałyby do majątku osobistego dłużnika, gdyby umowy takiej nie zawarto.

§ 3. Przepis § 2 nie wyłącza obrony dłużnika i jego małżonka w drodze powództw przeciwegzekucyjnych, jeżeli umowa majątkowa małżeńska była skuteczna wobec wierzyciela.

§ 4. Przepisy § 1-3 stosuje się odpowiednio, gdy egzekucja jest prowadzona na podstawie samego tytułu egzekucyjnego”.

Brzmienie art. 776¹ KPC może budzić pewne zastrzeżenia. Po pierwsze, ustawodawca nie wskazał, iż składniki wymienione w § 1, czyli pobrane przez

⁴ Por. np. J. Strzebińczyk, Nowelizacja przepisów kodeksu rodzinnego i opiekuńczego w zakresie małżeńskiego prawa majątkowego (cz. II), „Rejent” 2004, Nr 9, s. 101.

⁵ Problematyka wpływu ogłoszenia upadłości na stosunki majątkowe małżonków uregulowana została w rozdziale 4 Działu II Prawa upadłościowego i naprawczego z dnia 28 lutego 2003 r. (Dz.U. Nr 60, poz. 535 z późn. zm.).

dłużnika wynagrodzenie za pracę lub dochody uzyskane z prowadzenia przez niego innej działalności zarobkowej oraz z korzyści uzyskanych z jego praw autorskich i praw pokrewnych, praw własności przemysłowej oraz innych praw twórcy, stanowią składnik majątku wspólnego. Może się jednak zdarzyć, iż została zawarta intercyza wprowadzająca wspólność ograniczoną poprzez przekazanie wymienionych wyżej składników do majątku osobistego małżonka dłużnika. Przepis art. 776 § 2 KPC dotyczy jedynie intercyzy rozszerzającej wspólność. Podobnie przepis art. 776¹ § 3 KPC⁶. W przypadku intercyzy ograniczającej wspólność o składniki wymienione w art. 776 § 1 KPC należy uznać, że małżonek dłużnik może podnosić zarzut wynikający z małżeńskiej umowy majątkowej. Do powyższej sytuacji nie ma bowiem zastosowania art. 787 KPC, który wyłącza możliwość podniesienia zarzutu z intercyzy w toku postępowania klauzulowego przeciwko małżonkowi dłużnika. W sytuacji opisanej w art. 776 KPC postępowanie klauzulowe jest prowadzone jedynie przeciwko dłużnikowi. Art. 776¹ KPC stanowi bowiem odpowiednik art. 41 § 2-3 KRO, tzn. obejmuje wierzytelności zaciągnięte bez zgody drugiego małżonka, nie wynikające z czynności prawnej oraz wierzytelności, które powstały przed powstaniem wspólności lub dotyczyły majątku osobistego jednego z małżonków. A zatem *de lege ferenda* należałoby wskazać, że art. 776 § 2 KPC odnosi się do każdej intercyzy, a nie tylko rozszerzającej wspólność majątkową.

Po drugie, wątpliwości może budzić zwrot odnoszący się do dochodów z „innej działalności zarobkowej”, który zastosowany został również w art. 41 § 2-3 KRO. Taki „dochód” stanowi bez wątpienia wynagrodzenie z umowy zlecenia, czy też umowy o dzieło. W przypadku prowadzenia działalności gospodarczej przez „dochód” rozumie się „czysty zysk”, czyli zysk pomniejszony o wszelkie koszty. Powstaje zatem pytanie, czy komornik winien zająć środki pieniężne uzyskane z prowadzonej działalności gospodarczej po pokryciu wszelkich kosztów. Dlatego też zarówno w art. 41 § 2 i 3 KRO oraz w art. 776 KPC należy rozważyć zastąpienie zwrotu „dochody z innej działalności zarobkowej” zwrotem „należności z innej działalności zarobkowej”.

O ile większych wątpliwości nie budzi art. 787 KPC, który jest „odpowiednikiem” art. 41 § 1 KRO, o tyle można dostrzec brak „synchronizacji” pomiędzy art. 787¹ KPC a art. 41 § 2 KRO.

Zgodnie z art. 787¹ KPC „Tytułowi egzekucyjnemu wydanemu przeciwko osobie pozostającej w związku małżeńskim sąd nada klauzulę wykonalności

⁶ Inaczej K. Flaga - Gieruszyńska, której zdaniem art. 776¹ § 3 KPC odnosi się do wszystkich małżeńskich umów majątkowych. Por. K. Flaga - Gieruszyńska, w: Kodeks postępowania cywilnego, t. II, Komentarz do art. 506-1217, pod red. A. Zielińskiego, Warszawa 2006, s. 617 i n.

przeciwko małżonkowi dłużnika z ograniczeniem jego odpowiedzialności do przedsiębiorstwa wchodzącego w skład majątku wspólnego małżonków, jeżeli wierzyciel wykaże dokumentem urzędowym lub prywatnym, że stwierdzona tytułem egzekucyjnym wierzytelność powstała w związku z prowadzeniem przedsiębiorstwa". Na podstawie przepisu art. 41 § 2 *in fine* KRO jeżeli wierzytelność powstała w związku z prowadzeniem przedsiębiorstwa wierzyciel może zaspokoić się także z przedmiotów wchodzących w skład przedsiębiorstwa

A zatem z brzmienia art. 787 KPC wynika, iż jeżeli wierzytelność dotyczy przedsiębiorstwa wierzyciel po nadaniu klauzuli wykonalności może zaspokoić się z przedsiębiorstwa, a z art. 41 § 2 *in fine* KRO, iż nie tylko z przedsiębiorstwa, ale również ze składników majątku wspólnego wymienionych w art. 41 § 2 KRO Oczywiście, zgodnie z art. 776 § 1 KPC tytuł wykonawczy wystawiony przeciwko dłużnikowi pozostającemu w związku małżeńskim jest podstawą do prowadzenia egzekucji wymienionych wyżej składników; ale tytuł ten należy odróżnić od tytułu wykonawczego, o którym mowa w art. 787 KPC. W pierwszym przypadku tytuł jest wystawiony jedynie przeciwko małżonkowi pozostającemu w związku małżeńskim, a w drugim przeciwko małżonkowi dłużnikowi jak i małżonkowi dłużnika W art. 787 KPC ustawodawca ograniczył odpowiedzialność małżonka dłużnika „wyłącznie” do jednego składnika majątku wspólnika, a mianowicie przedsiębiorstwa Wykładnia gramatyczna art. 787 KPC wskazuje, że jeżeli wierzytelność dotyczy działalności przedsiębiorstwa, stanowiącego składnik majątku wspólnego, wierzyciel może zaspokoić się jedynie z przedsiębiorstwa Wykładnia systemowa, uwzględniająca brzmienie art. 41 § 2 *in fine* KRO oraz wykładnia funkcjonalna mogą przemawiać za stanowiskiem przeciwnym. Wydaje się jednak, że zasady odpowiedzialności majątkiem wspólnym za długi nie powinny budzić wątpliwości.

Kolejna wątpliwość dotyczy możliwości powołania się na małżeńską umowę majątkową, czyli intercyzę w toku postępowania klauzulowego, tego zagadnienia dotyczą art. 787 KPC oraz art. 776 § 2 KPC.

Zgodnie z art. 787 zd. 1 KPC: „Zawarcie umowy majątkowej małżeńskiej nie stanowi przeszkody do nadania klauzuli wykonalności według przepisów art. 787 i art. 787 oraz prowadzenia na podstawie tak powstałego tytułu wykonawczego egzekucji do tych składników; które należałyby do majątku wspólnego, gdyby umowy majątkowej nie zawarto”.

Na podstawie art. 776 § 2 KPC: „Zawarcie umowy majątkowej małżeńskiej, mocą której rozszerzono wspólność majątkową, nie wyłącza prowadzenia egzekucji z tych składników majątku, które należałyby do majątku osobistego dłużnika, gdyby umowy takiej nie zawarto”.

A zatem należy uznać, że art. 787” zd. 1 KPC dotyczy umowy ograniczającej wspólność a art. 776 § 2 KPC umowy rozszerzającej wspólność. Inny jest jed

nak zakres obu regulacji; art. 7872 KPC dotyczy postępowania klauzulowego oraz właściwego postępowania egzekucyjnego, a art. 776 § 2 KPC jedynie właściwego postępowania egzekucyjnego.

Jak już wspomniano art. 787 zd. 1 KPC dotyczy umów ograniczających wspólność. Skoro tak to możnaby wysunąć wniosek, iż w trakcie postępowania klauzulowego małżonkowie mogą powoływać się na intercyzę rozszerzającą wspólność. Wątpliwości wynikają z umieszczenia podobnej problematyki w dwóch artykułach KPC. De lege ferenda należy postulować wprowadzenie przepisu, zgodnie z którymi „zawarcie intercyzy nie stanowi przeszkody do nadania klauzuli wykonalności przeciwko małżonkowi dłużnika i prowadzenia egzekucji z przedmiotów majątkowych, których dotyczy intercyza”.

Kolejna wątpliwość dotyczy przepisów 787 zd. 2 KPC oraz art. 776 § 3 KPC, w których ustawodawca dopuszcza obronę dłużnika i jego małżonka w drodze powództw przeciw-egzekucyjnych, jeżeli umowa majątkowa małżeńska była skuteczna wobec wierzyciela. Zastrzeżenia może budzić zwrot „jeżeli umowa majątkowa małżeńska była skuteczna wobec wierzyciela”. Brzmienie przepisów sugeruje, iż ustawodawca uzależnia wniesienie powództw przeciwegzekucyjnych od wykazania skuteczności wobec wierzycieli. Tymczasem to w trakcie postępowania okaże się czy intercyza jest skuteczna wobec wierzyciela. Ciężar dowodu, zgodnie z regułą wskazaną w art. 6 KC, będzie spoczywał na małżonkach.

II. Egzekucja z rzeczy ruchomych

Zgodnie z art. 845 § 2 KPC: „Zająć można ruchomości dłużnika będące bądź w jego władaniu, bądź we władaniu samego wierzyciela, który do nich skierował egzekucję. Ruchomości dłużnika będące we władaniu osoby trzeciej można zająć tylko wówczas, gdy osoba ta zgadza się na ich zajęcie albo przyznaje, że stanowią one własność dłużnika, oraz w wypadkach wskazanych w ustawie. Jednakże w razie zbiegu egzekucji sądowej i administracyjnej dopuszczalne jest zajęcie ruchomości na zasadach przewidzianych w przepisach o egzekucji administracyjnej”.

W doktrynie istnieją wątpliwości co do tego, czy dopuszczalne jest zajęcie ruchomości będących „we współwładaniu” dłużnika i osoby trzeciej, np. małżonka dłużnika, przeciwko któremu nie nadana została klauzula wykonalności⁷.

⁷ Zob. szerzej, H. Mądrzak, Dopuszczalność zajęcia ruchomości znajdujących się we wspólnym władaniu małżonków, „Przegląd Prawa i Administracji” 1993, t. XXX, s. 71 i nn.

Zagadnienie to jednoznacznie rozstrzygnął SN opowiadając się za dopuszczalnością zajęcia ruchomości, która jest we współwładaniu małżonka dłużnika⁸. Być może należałoby wprost wskazać, że w art. 845 § 2 KPC chodzi również o nieruchomości będące „we współwładaniu” dłużnika, czy też wierzyciela

Wykładnia art. 845 § 2 KPC może jednak budzić dalsze wątpliwości. Powstaje pytanie, jak należy rozumieć zwrot „Ruchomości dłużnika będące we władaniu osoby trzeciej”. Tradycyjnie wyróżnia się dwa rodzaje władztwa faktycznego nad rzeczą: posiadanie oraz dzierżenie. W spoiną cechą obu rodzajów władztwa jest corpus, czyli władztwo fizyczne nad rzeczą, dostrzegalne dla „zewnętrznego” obserwatora. Należy zatem przyjąć, iż komornik zajmując ruchomość winien ustalić, czy znajduje się ona we władaniu, czy też współwładaniu dłużnika. Nie trzeba podkreślać, iż jest to wyjątkowo trudne. Komornik nie może badać tytułu prawnego do zajętych rzeczy ruchomych⁹. Wątpliwości może natomiast budzić traktowanie na jednej płaszczyźnie małżonka wkładającego rzeczą dłużnika, którym jest drugi małżonek oraz osoby trzeciej, z którą nie wiąże dłużnika żadne relacje osobiste. Zgodnie z brzmieniem przepisu art. 845 § 2 zd. 2 KPC „Ruchomości dłużnika będące we władaniu osoby trzeciej można zająć tylko wówczas, gdy osoba ta zgadza się na ich zajęcie albo przyznaje, że stanowią one własność dłużnika, oraz w wypadkach wskazanych w ustawie”. W przypadku małżonków, z których

⁸ Wyrok SN z 15.2.1991 r., IV CR 550/90. W uzasadnieniu uchwały Składu Siedmiu Sędziów SN z 30.6.1987 r., III CZP 41/86 podkreślono, iż: „Przesłanką zajęcia ruchomości jest okoliczność formalna, a mianowicie władanie ruchomością przez dłużnika, a nie badanie przez komornika, czy przedmiot, który ma być zajęty, należy do majątku dłużnika. Komornik obowiązany jest jedynie uczynić zadość obowiązкови wynikającemu z art. 847 KPC, w tym zwłaszcza o zajęciu zawiadomić osoby, co do których dłużnik podał, że przysługuje im prawo żądania zwolnienia zajętych przedmiotów od egzekucji. Dotyczy to także i takiego wypadku, gdy rzecz ruchoma znajduje się we współwładaniu dłużnika i jego małżonka. Jako rzeczy będące we władaniu dłużnika (art. 845 § 2 KPC) należy rozumieć zarówno rzeczy, którymi dłużnik włada wyłącznie, jak i takie rzeczy, którymi włada on wraz z inną osobą, w szczególności wraz ze swym małżonkiem. Odmienny pogląd nie jest do przyjęcia przede wszystkim dlatego, że prowadziłby w przeważającej liczbie wypadków do uniemożliwienia zajęcia, a w konsekwencji do uniemożliwienia egzekucji, i to nie tylko z przedmiotów objętych wspólnością majątkową, lecz również w przedmiotów będących odrębnym majątkiem dłużnika, a znajdujących się we współwładaniu obojga małżonków. Poza tym przepisowi art. 845 § 2 KPC - przy odmiennym stanowisku - nadana by została treść, według której zajęciu podlegałyby ruchomości, będące w „wyłącznym” władaniu dłużnika, a do takiej wykładni przepis ten nie daje podstaw”. A zatem w przypadku jeżeli ruchomość jest we władaniu (współwładaniu) dłużnika dopuszczalne jest zajęcie ruchomości pozostającej we współwładaniu małżonków, z których jeden jest dłużnikiem. A contrario niedopuszczalne jest zajęcie ruchomości pozostającej we władaniu jedynie małżonka dłużnika.

⁹ W szczególności komornik nie bada, czy małżonkowi przysługuje uprawnienie do korzystania z rzeczy.

jeden jest dłużnikiem może dojść do zmowy pomiędzy nimi, w wyniku której rzecz zostanie przekazana na wyłączne władanie małżonkowi dłużnika. Dlatego też może należałoby wprowadzić przepis, zgodnie z którym komornik zajmuje rzeczy ruchome będące we władaniu małżonka dłużnika, jeżeli nie uprawdopodobni on, iż stanowią składnik jego majątku osobistego.

III . Egzekucja z wynagrodzenia za pracę

Zgodnie z art. 28 § 1 KRO skutkiem nie spełniania przez jednego z małżonków pozostających we wspólnym pożyciu obowiązku przyczyniania się do zaspokajania potrzeb rodziny, może być nakazanie przez sąd, ażeby wynagrodzenie za pracę albo inne należności przypadające temu małżonkowi były w całości lub w części wypłacane do rąk drugiego małżonka. Wykonanie nakazu, o którym mowa w art. 28 KRO zaliczane jest przez doktrynę do „pozaegzekucyjnego trybu zaspokojenia wierzyciela o charakterze obligatoryjnym”¹⁰. Postępowanie w sprawie wszczętej na podstawie art. 28 KRO toczy się w trybie nieprocesowym (art. 565 § 1 i 2 KPC)¹¹.

Prawomocne postanowienie sądu wydane na podstawie art. 28 KRO wiąże nie tylko strony i sąd, który je wydał, lecz również inne sądy oraz inne organy państwowe i organy administracji publicznej, a w wypadkach w ustawie przewidzianych także inne osoby (art. 365 § 1 KPC w zw. z art. 13 § 2 KPC). Nie ulega wątpliwości, iż postanowienie nakazujące wypłatę wynagrodzenia współmałżonkowi wiąże również komornika. Może się zatem okazać, że art. 28 KRO poprzez fikcyjne postępowanie nieprocesowe doprowadzi do niemożności prowadzenia egzekucji z wynagrodzenia za pracę. Rozwiązanie takie jest sprzeczne z wykładnią art. 41 KRO, który umożliwia zawsze zaspokojenie się przez wierzyciela z wynagrodzenia za pracę małżonka będącego dłużnikiem, niezależnie od charakteru wierzytelności. De lege ferenda należałoby zatem rozważyć dodanie do § 2 art. 28 KRO przepisu zgodnie z którym sąd uchyla nakaz, o którym mowa w art. 28 § 1 KRO na żądanie wierzyciela dłużnika.

¹⁰ Zob. A. Marciniak, *Postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 2005, s. 47.

¹¹ Zob. szerzej, A. Zieliński, w: *Kodeks postępowania cywilnego*, t. II, Komentarz do art. 506-1217, pod red. A. Zielińskiego, Warszawa 2006, s. 157 i n.

IV . Przepisy dotyczące egzekucji ze wspólnego rachunku bankowego małżonków

Nowelizacja KPC z dnia 2 lipca 2004 r. dodała art. 891¹², zgodnie z którym: „§ 1. Na podstawie tytułu wykonawczego wystawionego przeciwko dłużnikowi pozostającemu w związku małżeńskim można prowadzić egzekucję z rachunku wspólnego dłużnika i jego małżonka.

§ 2. Przepis § 1 nie wyłącza możliwości obrony małżonka dłużnika w drodze powództwa o zwolnienie od egzekucji, jeżeli na rachunku wspólnym małżonków zgromadzono środki, które nie wchodzą do majątku osobistego dłużnika, albo też środki, które nie pochodzą z pobranego przez dłużnika wynagrodzenia za pracę, dochodów uzyskanych przez dłużnika z innej działalności zarobkowej, jak również z korzyści uzyskanych z jego praw autorskich i praw pokrewnych, praw własności przemysłowej oraz innych praw twórcy”.

Celem powyższej regulacji jest „usprawnienie egzekucji ze środków pieniężnych gromadzonych przez małżonków na rachunku bankowym, które wchodzą w skład wspólności majątkowej małżeńskiej”¹². Wyrażony został pogląd, zgodnie z którymi art. 891 KPC ma zastosowanie w przypadku pozostawania przez małżonków w ustroju wspólności majątkowej, w przypadku pozostawania przez małżonków w ustroju rozdzielności majątkowej zastosowanie znajdzie art. 891 § 1 KPC regulujący zajęcie wierzytelności z rachunku wspólnego prowadzonego dla dłużnika i osób trzecich¹³. Powyższy przepis zezwala na zajęcie wierzytelności z rachunku wspólnego prowadzonego dla dłużnika i osób trzecich, przy czym dalsze czynności egzekucyjne prowadzone będą do przypadającego dłużnikowi udziału w rachunku wspólnym stosownie do treści umowy regulującej prowadzenie rachunku, którą dłużnik obowiązany jest przedłożyć komornikowi w terminie tygodnia od daty zajęcia.

Wydaje się, że de lege lata powyższy pogląd można zakwestionować. Po pierwsze, komornik dokonując zajęcia rachunku bankowego dłużnika nie bada w jakim małżeńskim ustroju majątkowym on pozostaje. Po drugie, informacją o zawartej intercyzie nie dysponuje również z reguły bank. Po trzecie, intercyza jest skuteczna Wobec wierzyciela jeżeli jej zawarcie oraz rodzaj były jemu wiadome (art. 47 KRO). W większości przypadków ustrój rozdzielności majątkowej powstaje na podstawie intercyzy. Komornik nie ma bowiem możliwości ustalenia, czy intercyza była wiadoma wierzycielowi.

¹² Zob. H. Pietrzkowski, Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, t. 4, pod red. T. Erecińskiego, Warszawa 2007, s. 296.

¹³ Tamże.

De lege lata należy zatem uznać, że art. 891 § 1 KPC dotyczy tak małżonków pozostających w ustroju wspólności (tak ustawowej jak i umownej) oraz w ustroju rozdzielności majątkowej. W obu sytuacjach małżonkowie dłużnika mogą wystąpić z powództwem ekscydencyjnym, a w przypadku zawartej inter- czyż również z powództwem opozycyjnym, o którym mowa w art. 840 KRO. Rozwiązanie powyższe może budzić poważne wątpliwości. W szczególności za nieuzasadnione należy uznać pogorszenie sytuacji małżonków pozostających w ustroju rozdzielności majątkowej.

De lege ferenda należy postulować dodanie do art. 891² § 3, zgodnie z którym w przypadku pozostawania przez małżonków w ustroju rozdzielności majątkowej, tj. rozdzielności jak i rozdzielności z wyrównaniem dorobków stosuje się art. 891 § 1. Małżonkowie zawierający z bankiem umowę wspólnego rachunku bankowego winni przy tym umieścić informację o ustroju majątkowym, w którym pozostają. Dla wprowadzenia powyższych zmian niezbędne byłoby wprowadzenie postulowanego rejestru intercyz małżeńskich. Wpis do takiego rejestru skutkowałby domniemaniem znajomości ustroju umownego przez wierzycieli.

Wprowadzenie proponowanej regulacji winno zostać ponadto skorelowane z obowiązkiem poinformowania przez bank małżonka dłużnika o zajęciu rachunku wspólnego. Doktryna wprowadzie zgodnie przyjmuje, że na banku ciąży powyższy obowiązek¹⁴, ale dla uniknięcia wszelkich wątpliwości należałoby wprowadzić regulację ustawową. Z drugiej strony powołanie się na intercyzę przez małżonka dłużnika może być „spóźnione”. Dlatego też należy rozważyć, czy nie wprowadzić do umowy wspólnego rachunku bankowego informacji o ustroju majątkowym w jakim pozostają małżonkowie, w tym w szczególności informacji o zawartej intercyzie. Rozwiązanie powyższe uwzględniałoby charakter ustroju rozdzielności majątkowej, do którego należy odpowiedzialność za długi wyłącznie majątkiem osobistym dłużnika

V . Egzekucja z innych wierzytelności

Ustawodawca nie zamieścił przepisów; które dotyczyłyby egzekucji „z innych wierzytelności” wchodzących w skład majątku wspólnego małżonków. Zgodnie z art. 33 pkt 7 KRO w skład majątku osobistego małżonka wchodzi „wierzytelności

¹⁴ Zob. T. Spyra, Egzekucja ze wspólnych rachunków bankowych, „Prawo Bankowe” 2001, Nr 5, s. 45. KC w art. 728 § 1 nakłada na bank obowiązek informowania posiadacza rachunku, o każdej zmianie stanu rachunku bankowego. Obowiązek ten obejmuje przy tym umowę rachunku bankowego zawartą na czas nieoznaczony.

z tytułu wynagrodzenia za pracę lub z tytułu innej działalności zarobkowej jednego z małżonków". Nie budzi wątpliwości, że w skład majątku osobistego wchodzi wierzytelności o wynagrodzenie z umowy o dzieło, czy też umowy zlecenia. Można jednak wyróżnić wierzytelności nie związane z działalnością zarobkową małżonka, np. o zapłatę ceny z tytułu umowy sprzedaży¹⁵. Wierzytelność taka stanowi składnik majątku wspólnego małżonków. Brak *lex specialis* w przepisach działu IV regulujących „egzekucję z innych wierzytelności” sprawia, że zastosowanie znajdzie art. 776 § 1 KPC, który nie wymienia wierzytelności o zapłatę ceny z tytułu umowy sprzedaży. *A contrario* egzekucja z powyższej wierzytelności jest niedopuszczalna jeżeli tytuł wykonawczy został wystawiony jedynie przeciwko dłużnikowi a wierzytelność nie należy do zaciągniętych za zgodą współmałżonka ani nie dotyczy przedsiębiorstwa. De lege ferenda należałoby w przepisach regulujących egzekucję „z innych wierzytelności” zawrzeć odesłanie od odpowiedniego stosowania art. art. 923 KPC w przypadku wejścia jej w skład majątku wspólnego małżonków.

V . Egzekucja z innych praw majątkowych

Zgodnie z art. 910³ KPC „Do egzekucji z prawa majątkowego wchodzącego w skład majątku wspólnego małżonków stosuje się odpowiednio przepisy art. 923¹⁷”. Omawiany przepis nie dotyczy praw spółkowych w spółkach osobowych, które na podstawie nowelizacji KRO z dnia 17 czerwca 2004 r., stanowią składnik majątku osobistego małżonka będącego współnikiem¹⁶. Poprzez „inne prawa majątkowe” należy m.in. rozumieć udział w spółce z o.o. jak i akcje w spółce akcyjnej. De lege ferenda należy postulować wyraźne określenie przez ustawodawcę do jakiego majątku przynależy udział w spółce z o.o., czy też akcje w spółce akcyjnej, w razie wniesienia wkładu z majątku wspólnego przez jednego z małżonków. Zagadnienie to wzbudza poważne wątpliwości tak w doktrynie jak i w orzecnictwie¹⁷. Ustawodawca powinien przeciąć dyskusję tak jak uczynił to w odniesieniu do praw spółkowych w spółkach osobowych, a więc w spółce cywilnej i w han

¹⁵ Por. H. Retrzkowski, Kodeks, s. 304.

¹⁶ Ustawodawca dodał jako składnik majątku osobistego małżonków prawa majątkowe wynikające ze wspólności łącznej podlegającej odrębnym przepisom (art. 33 pkt 3 KRO). Wprowadzenie przepisu miało na celu zakończenie dyskusji do jakiego z majątków małżonków będą przynależały prawa spółkowe w spółkach osobowych w przypadku wniesienia wkładu z majątku wspólnego małżonków.

¹⁷ Zob. szerzej, G. Jędrejek, Rozliczenia między małżonkami współnikami spółek osobowych i kapitałowych, „Monitor Prawniczy” 2008, Nr 10, s. 509 i nn.

dlowych spółkach osobowych, stwierdzając że wchodzi one w skład majątku osobistego małżonka będącego współnikiem spółki (art. 33 pkt 3 KRO).

VI. Egzekucja z nieruchomości

W pierwszej kolejności należy przyrzeć się kręgowi osób, które wyłączone są z udziału w przetargu w toku egzekucji prowadzonej z nieruchomości. Zgodnie z przepisem art. 976 § 1 KPG „W przetargu nie mogą uczestniczyć: dłużnik, komornik, ich małżonkowie, dzieci, rodzice i rodzeństwo oraz osoby obecne na licytacji w charakterze urzędowym, licytant, który nie wykonał warunków poprzedniej licytacji, osoby, które mogą nabyć nieruchomość tylko za zezwoleniem organu państwowego, a zezwolenia tego nie przedstawiły”. Zgodnie z tezą uchwały SN z dnia 22 marca 2007 r. (III CZP 13/07, LexPolonica Nr 1275449): „1. Przepis art. 976 § 1 k.p.c. określa wyczerpująco podmioty, których udział w licytacji nieruchomości dłużnika jest wyłączony 2. Do nabycia własności nieruchomości w toku egzekucji sądowej przepis art. 37 k.r.o. nie ma zastosowania”. SN odpowiadając na przedstawione pytanie prawne uznał, iż w przetargu może uczestniczyć małżonek dziecka dłużnika W konsekwencji nabyta nieruchomość, w razie pozostawiania przez małżonkowi w ustroju wspólności majątkowej, wszędzie w skład majątku wspólnego. Rozstrzygnięcie taicie może zostać uznane za sprzeczne z wykładnią celowościową (funkcjonalną) art. 976 § 1 KPC¹⁸.

Uzasadnione jest sformułowanie *de lege ferenda* dwóch wniosków. Po pierwsze, do kręgu osób wyłączonych z udziału w przetargu nieruchomości należałoby zaliczyć małżonków wszystkich osób wskazanych w art. 976 § 1 KPC, o ile nabyta nieruchomość miałaby wejść w skład majątku wspólnego. Po drugie, za uzasadniony należy uznać wymóg przedstawienia przez licytanta zgody współmałżonka na uczestniczenie w licytacji, jeżeli w przypadku przysądzenia własności, nieruchomość weszłaby w skład majątku wspólnego¹⁹. *De lege lata* art. 37 KRO nie odnosi się do nabycia własności nieruchomości w drodze licytacji.

Pewne wątpliwości mogą budzić przepisy dotyczące zarządu sprawowanego nad zajętą nieruchomością w toku postępowania egzekucyjnego. Co do zasady zgodnie z art. 931 § 1 KPC zajęto nieruchomość pozostawia się w zarządzie dłużnika, do którego stosuje się wówczas przepisy o zarządcy. Ustawodawca zezwala

¹⁸ Zob. szerzej, G. Jędrejek, Nabycie nieruchomości przez licytanta pozostającego w małżeńskim ustroju wspólności majątkowej, „Roczniki Nauk Prawnych KUL” 2008, z. 1, s. 17 i nn.

¹⁹ Tamże.

jednak na ustanowienie zarządcy przez sąd po odjęciu zarządu dłużnikowi jeżeli wymaga tego prawidłowość zarządu (art. 931 § 2 KPC).

W sytuacji, kiedy dłużnik pozostaje w ustroju wspólności majątkowej mogą powstać pewne komplikacje związane z zarządem nieruchomością.

Po pierwsze, nie ma przeszkód, ażeby zarządcą został ustanowiony małżonek dłużnika. Sytuacja taka może prowadzić do pewnych komplikacji. Przykładowo, zgodnie z art. 939 § 1 zd. 1 KPC zarządca może żądać wynagrodzenia oraz zwrotu wydatków, które w związku z zarządem poniósł z własnych funduszy. Wynagrodzenie małżonka zarządcy wejdzie w powyższej sytuacji w skład majątku wspólnego małżonków (art. 31 § 2 pkt 1 KRO), który objęty jest wspólnością łączną. Tymczasem zgodnie z art. 939 § 2 KPC zarządcy, który jest dłużnikiem, nie należy się wynagrodzenie. Wejście wynagrodzenia do majątku wspólnego sprawi, że dłużnik będzie współuprawniony z tytułu wynagrodzenia uzyskanego przez małżonka zarządcę nieruchomości.

Po drugie, wątpliwości może budzić kolizja przepisów dotyczących zarządu nieruchomości wchodzących w skład majątku wspólnego, zawartych w⁷ KPC, w tym przede wszystkim art. 935 KPC oraz przepisami KRO regulującymi zarząd majątkiem wspólnym, w tym przede wszystkim art. 36 KRO. Nie budzi wątpliwości, iż jeżeli zarządcą jak sam dłużnik pozostający w związku małżeńskim, przepisy KPC uchylają przepisy KRO dotyczące zarządu nieruchomością wspólną. Problem polega na tym, że przepisy KPC nie regulują w sposób kompleksowy zarządu zajętej nieruchomością. Zgodnie z art. 34 KRO „Każdy z małżonków jest uprawniony do współposiadania rzeczy wchodzących w skład majątku wspólnego oraz do korzystania z nich w takim zakresie, jaki daje się pogodzić ze współposiadaniem i korzystaniem z rzeczy przez drugiego małżonka”. Problematyka korzystania z zajętej nieruchomości uregulowana została w art. 931 § 4 KPC, zgodnie z którym: „Jeżeli dłużnik, któremu odjęto zarząd, w chwałi zajęcia korzystał z pomieszczeń w zajętej nieruchomości, należy mu je pozostawić. Sąd może jednak na wniosek wierzyciela zarządzić odebranie pomieszczeń, jeżeli dłużnik lub jego domownik przeszkadza zarządcy w wykonywaniu zarządu. Zarządca może zatrudniać dłużnika i jego rodzinę za wynagrodzeniem, które ustali sąd”.

Powstaje pytanie, czy sąd może zarządzić odebranie pomieszczeń jedynie wobec dłużnika, pozostawiając je we władaniu małżonka dłużnika? Wydaje się, że sąd winien mieć możliwość pozostawienia pomieszczeń we władaniu członków rodziny dłużnika, w tym małżonka dłużnika, jeżeli korzystają oni z pomieszczeń. Wszelkie wątpliwości rozstrzygnęłoby wyraźne stwierdzenie, że w art. 931 § 4 KPC chodzi o „dłużnika egzekwowanego”, czyli również o małżonka dłużnika, przeciwko któremu została nadana klauzula wykonalności. De lege lata nie budzi wątpliwości, że art. 931 § 4 KPC nie obejmuje małżonka dłużnika W przepisie

jest bowiem mowa o dłużniku, który w chwili zajęcia korzystał z pomieszczeń. W chwili zajęcia dłużnikiem nie jest małżonek dłużnika, gdyż zgodnie z art. 923 § 1 zd. 1 tytuł wykonawczy wystawiony przeciwko osobie pozostającej w związku małżeńskim stanowi podstawę do zajęcia nieruchomości wchodzącej w skład majątku wspólnego.

VII . Zarzut powołania się na intercyzę

Zgodnie z art. 840¹ KPC „Jeżeli dłużnik albo jego małżonek, przeciwko któremu sąd nadał klauzulę wykonalności na podstawie art. 787 lub art. 787¹, podnosi wynikający z umowy majątkowej małżeńskiej zarzut wyłączenia lub ograniczenia jego odpowiedzialności całością lub częścią majątku, przepis art. 840 § 1 i § 2 stosuje się odpowiednio”.

Wątpliwości może budzić sformułowanie, iż z małżeńskiej umowy majątkowej może wynikać zarzut „wyłączający” odpowiedzialność majątkiem wspólnym za długi współmałżonka. W przypadku ustroju wspólności majątkowej, ustawowej czy też umownej, nie można wyłączyć w drodze intercyzy odpowiedzialności małżonka dłużnika majątkiem wspólnym za długi współmałżonka. W każdym przypadku małżonek dłużnika będzie musiał znosić egzekucję z niektórych składników majątku wspólnego (por. art. 41 § 2-3 KRO). W przypadku pozostawania w ustroju rozdzielności majątkowej na podstawie intercyzy, o żadnym wyłączeniu odpowiedzialności nie może być mowy, albowiem z istoty ustroju rozdzielności majątkowej wynika, iż jeden z małżonków nie odpowiada za długi współmałżonka. Powyższa uwaga odnosi się również do ustroju rozdzielności majątkowej z wyrównaniem dorobków.

IX. Egzekucja z przedsiębiorstwa wchodzącego w skład majątku wspólnego małżonków

Zgodnie z art. 1061 § 1 zd. 1 KPC: „Dłużnik prowadzący działalność gospodarczą w formie przedsiębiorstwa lub gospodarstwa rolnego, w razie gdy egzekucja zostanie skierowana do rzeczy niezbędnej do prowadzenia tej działalności, może wystąpić do sądu o wyłączenie tej rzeczy spod zajęcia, wskazując w-e wniosku składniki swego mienia, z których jest możliwe zaspokojenie roszczenia wierzyciela w zamian za rzecz zwolnioną”.

Z brzmienia art. 1061 § 1 zd. 1 KPC wynika, iż legitymacja do wystąpienia z wnioskiem o wyłączenie spod zajęcia rzeczy niezbędnej do prowadzenia

działalności gospodarczej przysługuje dłużnikowi prowadzącemu taką działalność²⁰. Powstaje wątpliwość, czy taka legitymacja przysługuje również dłużnikowi jeżeli egzekucja prowadzona jest z majątku wspólnego na podstawie tytułu egzekucyjnego wydanego przeciwko współmałżonkowi. A zatem, czy termin „dłużnik”, o którym mowa oznacza również dłużnika egzekwowanego, czyli dłużnika przeciwko któremu nadano klauzulę wykonalności? Odpowiedź na powyższą wątpliwość nie jest jednoznaczna. Z jednej strony można uznać, że zgodnie z regułą *lege non distinguitur* termin dłużnika odnosi się do każdego dłużnika, a więc tak do dłużnika wymienionego w tytule egzekucyjnym, jak i dłużnika egzekwowanego. Z drugiej strony wykładnia systemowa przepisów KPC wskazuje wprost jakie środki obrony przysługują dłużnikowi egzekwowanemu, czyli małżonkowi dłużnika. Dla uniknięcia powyższych wątpliwości należałoby stwierdzić, że art. 1061 § 1 zd. 1 KPC odnosi się także do dłużnika egzekwowanego.

Kolejna wątpliwość dotyczy zwrotu „swego mienia”, z którego może być prowadzona egzekucja, tzn. czy obejmuje ono pozostałe składniki majątku wspólnego, czy też jedynie majątku osobistego dłużnika. Wykładni gramatyczna wskazywać może na drugą ewentualność. *De lege ferenda* należałoby zatem skreślić słowo „swego”.

Wnioski:

- Należy uznać, iż nowelizacja z dnia 17 czerwca 2004 r. jest ważnym etapem w kierunku dostosowania przepisów Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego do potrzeb gospodarki wolnorynkowej. W szczególności znacznie ogranicza ona wady ustroju wspólności majątkowej, który pozostał nadal ustrojem ustawowymi.
- Należy rozważyć umieszczenie w oddzielnej jednostce redakcyjnej przepisów dotyczących postępowania egzekucyjnego z udziałem dłużnika pozostającego w związku małżeńskim.
- Z brzmienia art. 776 KPC może wynikać, że w toku postępowania klauzulowego dopuszczalne jest powołanie się przez małżonka będącego dłużnikiem na intercyzę ograniczającą wspólność o przedmioty, które zostały przekazane z majątku wspólnego do majątku osobistego małżonka dłużnika. W art. 776 § 1 KPC zamiast „dochody z innej działalności zarobkowej” należałoby umieścić zwrot „należności z innej działalności zarobkowej”.

²⁰ Por. Por. K. Flaga - Gieruszyńska, w: Kodeks postępowania cywilnego, s. 1276.

- Z brzmienia art. 787¹ KPC wynika, że jeżeli wierzytelność związana jest z prowadzonym przedsiębiorstwem wierzyciel może zaspokoić się jedynie z przedsiębiorstwa wchodzącego w skład majątku wspólnego małżonków.
- Dla uniknięcia wątpliwości należałoby wskazać, że komornik może zająć ruchomości będące we „współwładaniu” dłużnika
- W przypadku egzekucji ze wspólnego rachunku bankowego małżonków ustawodawca winien odróżnić sytuację, w której wspólny rachunek prowadzą małżonkowie pozostający w ustroju rozdzielności majątkowej, a w konsekwencji winien do nich mieć zastosowanie art. 891 § 1 KPC oraz małżonków pozostających w ustroju wspólności majątkowej, co skutkowałoby stosowaniem art. 891² KPC.
- Wydaje się, że egzekucja z „innych wierzytelności” winna obejmować również wierzytelności dłużnika wchodzące w skład majątku wspólnego, które nie są wymienione ani w art. 776 § 1 KPC ani w art. 33 pkt 7 KRO.
- Ustawodawca winien wyraźnie rozstrzygnąć w skład, którego z majątków małżonków będą wchodziły udziały w spółce z o. o. jak i akcje w spółce akcyjnej, w razie wniesienia wkładu z majątku wspólnego małżonków.
- Należy poszerzyć grupę osób wyłączonych od udziału w licytacji nieruchomości o małżonków wszystkich osób wymienionych w art. 976 § 1 KPC, jeżeli w razie nabycia nieruchomości na licytacji publicznej miałyby wejść w skład majątku wspólnego małżonków. De lege lata współwłaścicielami nieruchomości stają się zatem osoby włączone ex lege z udziału w licytacji. Ponadto należy wskazać, że art. 931 § 4 KPC stosuje się odpowiednio również do małżonka dłużnika, który po nadaniu klauzuli wykonalności staje się dłużnikiem egzekwowanym.
- Za niefortunne należy uznać brzmienie art. 840 KPC, z którego wynika, iż małżonkowie mogą w drodze intercyzy zmienić zawarte w art. 41 KRO zasady dotyczące odpowiedzialności majątkiem wspólnym za zobowiązania.

EXECUTIVE PROCEEDINGS VERSUS THE REGULATION OF SPOUSES' FINANCIAL RELATION

The amendment from the 17th of June 2004 is an important phase in adjusting regulations of Family and Guardianship Code to the needs of free-market economy. In particular, this amendment limits the drawbacks of community property system, which still remained to be legal system. One has to take into consideration the fact, that the regulations, which refer to the executive proceedings with participating debtor staying in matrimony, should be inserted in a separated editing unit. The article consists of postulates *de lege ferende* referring to the changes of respective regulations of Civil Procedure Rules. The article 776 § 1 (Civil Procedure Rules), where instead of „earnings from other gainful activity” should appear „outstandings from other gainful activity” needs modification. To avoid doubts it should be stated, that a debt collector can seize movables, being in “joint control” of a debtor, (article 845 Civil Procedure Rules). A legislator should clearly determine, which community property of the spouses will contain shares from a limited company as well as from a stock company, in case of contributing from community property. There is a need to broaden the group of people excluded from taking part in an auction of immovables by adding spouses of all people enumerated in the article 976 § 1 of Civil Procedure Rules. The content of the article 840 of Civil Procedure Rules should be recognized as unfortunate. It follows from the article, that spouses, in course of marriage settlement, can change the rules in the article 41 of Family and Guardianship Code. These rules refer to common property accountability for obligations.